
Parki na dawnych terenach przemysłowych jako element szczególny w krajobrazie Zurychu

Jakub Botwina

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiony został problem rekreacyjnego zagospodarowania terenów poprzemysłowych. Jako przykład wybrane zostały cztery parki, zrealizowane w ostatnich latach w dawnej dzielnicy przemysłowej Zurychu. Na uwagę zasługuje nie tylko nowoczesna forma obiektów, ale także doskonałe ich wpisanie w rewitalizowaną tkankę miejską, zgodnie z zasadą Mixed-use, według której łączy się funkcje mieszkaniową, pracę oraz wypoczynek.

Przytoczone realizacje parków ilustrują możliwości wykorzystania oraz potencjał terenów poprzemysłowych, a także ich istotne miejsce w kształtowaniu krajobrazu miasta. Ponadto dobre i sprawdzone rozwiązania mogą stanowić inspirację do działań rewitalizacyjnych w polskich miastach.

Krajobraz współczesnych miast, w wyniku intensywnych przemian gospodarczych i społecznych końca XX wieku, cechuje duże zróżnicowanie. Szczególnie widoczny staje się problem braku wolnych przestrzeni dla rozwoju funkcji rekreacyjnej. Miasta europejskie są w wielu przypadkach miastami historycznymi, dlatego w procesie przekształceń struktury ich przestrzeni publicznych niezwykle istotne jest tworzenie nowych wartości i zachowanie obecnych cennych walorów w celu poprawy warunków życia mieszkańców [Pluta, 2014, 11]. W działaniach związanych z ochroną krajobrazu miast, przy dbałości o zabytkowe obszary czy obiekty, często zapominano o obiektach poprzemysłowych, traktując je jako wielki problem, nie tylko społeczny, ale i przestrzenny, nie dostrzegając zupełnie ich potencjału.

Obecne jednak, zgodnie z proekologicznymi, prokrajobrazowymi trendami, a także ideą ładu przestrzennego, w wielu miastach Europy podejmowane są działania zmierzające do przekształcania terenów po zlikwidowanych fabrykach, nieczynnych liniach i bocznicach kolejowych czy zdegradowanych nabrzeżach rzek w parki, zieleńce, promenady, oddając miastu utraconą przestrzeń do wypoczynku i spędzania czasu wolnego. Powstająca nowa przestrzeń publiczna uzupełnia istniejącą strukturę, stając się ważnym elementem szczególnym w krajobrazie miasta, wpływającym na jego tożsamość.

Jednym z ciekawszych przykładów kompleksowego i sukcesywnego przekształcania terenów poprzemysłowych ostatnich lat jest rewitalizacja Neu Oerlikon, dawnej przemysłowej dzielnicy Zurychu. W latach 80., kiedy likwidowano kolejne zakłady przemysłu maszynowego wraz z towarzyszącymi osiedlami mieszkaniowymi, ulegała stopniowej degradacji, co spowodowało też odpływ ludności. W wyniku rewitalizacji i tworzenia nowych przestrzeni publicznych¹ – przekształca się w atrakcyjną i chętnie odwiedzaną część miasta. Działania

¹ W ramach programu rewitalizacji dzielnicy Centre North Zürich zaprojektowano 4 nowe parki na terenach poprzemysłowych: Park MFO, Oerliker Park, Louis-Häfliger-Park oraz Wahlenpark

Fot. 1. Wieża widokowa oraz czerwony pawilon stanowiące dominanty w przestrzeni Oerliker Park

Źródło: fot. Jakub Botwina

Fot. 2. Widok z wieży widokowej na Oerliker Park

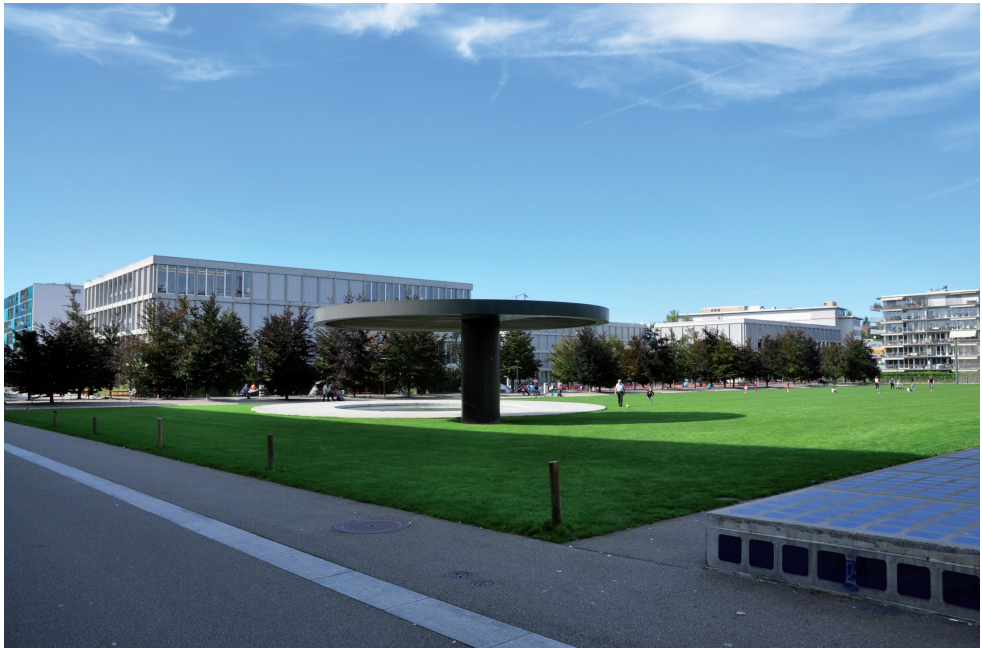
Źródło: fot. Jakub Botwina

oparto o zasadę Mixed-use, łącząc zabudowę o różnych funkcjach² z przeplatającymi się terenami zieleni. Elementem spinającym całość jest sekwencja parków osiedlowych, zróżnicowanych formalnie i funkcjonalnie, o bogatym programie wypoczynkowym, powiązanych siecią ścieżek pieszych i rowerowych, zintegrowanych z transportem miejskim.

Pierwszy z prezentowanych parków – *Oerliker Park* (2002), autorstwa *Landschaftsarchitekten Zulauf, Seippel und Schweingruber*, powstał w 2001 roku na terenie mocno zdegradowanym, gdzie warunkiem rekreacyjnego zagospodarowania była gruntowna rekultywacja z częściową wymianą gruntu. Jego prosta, geometryczna kompozycja oparta została o siatkę kwadratów, na bazie której wykonano regularne nasadzenia małych drzew – wiśni, brzozy. Całość przedzielona jest przez *Birchstrasse* na dwie połowy. W części wschodniej zaprojektowano plac zabaw dla dzieci oraz duży centralny plac, z charakterystycznym czerwonym pawilonem, stanowiący uniwersalne miejsce do organizacji imprez plenerowych. Zachodnia część parku natomiast – to trawiasta murawa z miejscami do piknikowania oraz największą atrakcją, swoisty landmark – niebieską, 35-metrową wieżą widokową, nawiązującą do fabrycznych kominów i potrzeby otwartej przestrzeni w mieście [McLeod, 2008, 50-51].

W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się niezwykle prosty w formie *Wahlenpark* (2005), zaprojektowany przez *dipol Landschaftsarchitekten, Christopher T. Hunziker*. Podzielono go na trzy strefy. Główną – stanowi trawiasta murawa z okrągłym basenem – służące jako uniwer-

Fot. 3. Trawiasta murawa z basenem w *Wahlenpark*

Źródło: fot. Jakub Botwina

² od zabudowy biurowej, usługowej w parterach do mieszkalnej na wyższych kondygnacjach

Fot. 4. Zielone ściany parku MFO

Źródło: fot. Jakub Botwina

Fot. 5. Wnętrze parku MFO

Źródło: fot. Jakub Botwina

Fot. 6. Regularne trawiaste kopce w Louis-Häfliger-Park

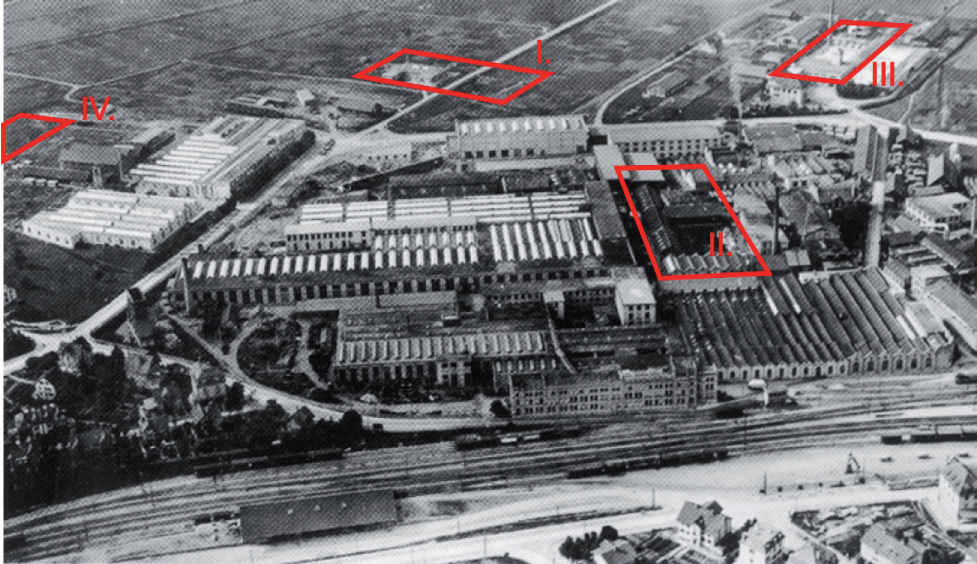
Źródło: fot. Jakob Botwina

salne boisko dla mieszkańców i uczniów pobliskiej szkoły, po wschodniej stronie zaprojektowano pas rzędowo nasadzonych drzew z placem zabaw. Od strony zachodniej znajduje się piesza promenada ze szklaną, świecącą ławą.

Kolejny obiekt – Park MFO (2002), autorstwa *Burckhardt + Partner i Raderschall Landschaftsarchitekten AG* – powstał w miejscu dawnego składowiska odpadów odlewniczych *Machinefabric Oerlikon*. Autorzy, wykorzystując zdewastowane zabudowania fabryczne, zaprojektowali nowoczesny, niekonwencjonalny park, zachowując ślady industrialnej przeszłości. Całość rozgrywa się w dwóch płaszczyznach – poziomej, z wielofunkcyjnym placem i ogrodem wodnym, gdzie odbywają się różnego rodzaju imprezy plenerowe, kino letnie, spektakle i koncerty. Drugą płaszczyznę stanowi przestrzenia stalowa konstrukcja podpora dla pnączy, które utworzyły zwarte, zielone ściany, zmieniające kolor w zależności od pory roku. Zaprojektowany system wielopoziomowych kładek i tarasów, połączonych schodami, umożliwia oglądanie parku i podziwianie panoramy miasta z różnych perspektyw [Vidiella, 2009, 160-165].

W koncepcji ostatniego z parków – *Louis-Häfliger-Park* (2003) – głównym założeniem autorów – *Büro für Landschaftsarchitektur Kuhn und Truninger*, było zatarcie granic pomiędzy parkiem, zakładami przemysłowymi oraz zabudową mieszkaniową. W miejscu dawnej fabryki amunicji, z regularnymi trawiastymi kopcami symbolizującymi związek z przeszłością, zaprojektowano strefę gier i zabaw z boiskami, drewnianą sceną i placem zabaw w formie „patchworku” przenikających się funkcji [*www.stadt-zuerich.ch*].

Fot. 7. Widok dzielnicy Oerlikon z początku XX w. Lokalizacja parków zrealizowanych w ramach programu *Parklandschaft Zentrum Zurich Nord*: I. *Oerliker Park*, II. *MFO*, III. *Wahlenpark*, IV. *Louis-Häfliger-Park*

Źródło: [<http://www.publicspace.org/en/works/b006-parklandschaft-zentrum-zurich-nord>] – opracowanie własne

Przedstawione w referacie realizacje parków ilustrują możliwości i potencjał terenów poprzemysłowych oraz ich miejsce w kształtowaniu krajobrazu miasta. Same działania zmierzające zaś do przekształcania zaniedbanych i zdegradowanych terenów poprzemysłowych mogą pomóc w wykreowaniu wyrazistej tożsamości miejsca oraz przyczynić się do zachowania równowagi pomiędzy intensywnym rozwojem urbanistycznym a ochroną przyrody i krajobrazu. Niezwykle ważne jest jednak, by uwalniane tereny nie uległy zjawisku prywatyzacji krajobrazu i wyłączenia ich ze struktury ogólnodostępnych miejskich przestrzeni publicznych.

Bibliografia:

McLeod V., 2008, *Detail in Contemporary Landscape Architecture*, Laurence King Publishing, Londyn.

Pluta K., 2014, *Przestrzenie publiczne miast europejskich. projektowanie urbanistyczne*, PW, Warszawa.

Vidiella A.S., 2009, *Atlas współczesnej architektury krajobrazu*, TMC, Warszawa.

www.stadt-zuerich.ch

www.publicspace.org/en/works/b006-parklandschaft-zentrum-zurich-nord

Parks in the old industrial areas as part of special landscape landmarks of Zurich

ABSTRACT

The article entitled "Parks on former industrial sites as a special element of Zürich landscape" presents the issue of recreational development of brownfields. The author discusses four parks realized in recent years in the former industrial area of Zürich. Close attention is drawn not only to modern forms of objects but also to the way these parks perfectly enter a revitalized urban district in accordance with the mixed-use principle which combines housing, work and leisure functions.

The project of these park illustrates the possibilities and potential use of brownfields and their important place in shaping the landscape of the city. Moreover, good and proven solutions can provide inspiration for revitalization activities in Polish cities.

mgr inż. arch. kraj. Jakub Botwina, asystent na Wydziale Architektury w Wyższej Szkole Ekologii i Zarządzania w Warszawie, projektant, specjalizuje się w zakresie rewitalizacji miejskich terenów poprzemysłowych / landscape architect, an assistant at the Faculty of Architecture at the School of Ecology and Management in Warsaw designer, specializes in the revitalization of urban brownfield sites.